

Yeni Bir Ergen Kültürü Olarak Arabesk Rapin Kimlik Dışa Vurumları

DOI: 10.26466/opus.616577

*

Adem Sağır *

* Doç. Dr. Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü

E-Posta: ademsagioglu@gmail.com

ORCID: [0000-0003-0763-0518](https://orcid.org/0000-0003-0763-0518)

Öz

Bu çalışmada odağa yerleştirilen gerçeklik, bilgi teknolojilerinin yoğun bir şekilde dönüştürdüğü bir gündelik hayat olgusunun sosyal medyaya deneyimlenmesine dikkat çekmektir. Merkeze yerleştirilen olgu ise özellikle 7-15 yaş aralığını etkileyen "arabesk rap" in, söz ve klip görselliğinden hareketle "anmik davranışların yumuşatılması" ve "görselleştirilmesi" nin tartışılmasıdır. Bu çalışma, Türkiye'de son dönemde "uyuşturucu kullanımını özendirdikleri" gerekçesiyle gözaltına alınan arabesk-rapçilerin toplumda tartışılmaya başlamasıyla yeniden gündeme gelen bir alanın gözden kaçırılan yönlerinin ön plana çıkartılmasına odaklanmıştır. Çalışmada amaç, sosyal medyada 7-15 yaş aralığında ciddi bir dinleyici kitlesinin olduğu arabesk rapin görünümünü nitel bir araştırma deseniyle ortaya çıkarmaktır. Çalışmanın dikkat çekici taraflarından birisi sosyal medyada klipleriyle seyredildiğinde "dalga geçilen" ya da "kertenkele/kiro" diye damgalanan arabesk rapin, salt şiddetin, argonun, küfrün kullanımlarını değil bunların içerisinde illegal madde kullanımını da sıradanlaştırılması ya da suçun yumuşatılması itemlerini kullanıyor olmasıdır. Çalışmada incelenen görsellerin alt dilinde ise kimlik kurma, varolma ve yaşama biçimi olarak belli bir kitleye model olduğu düşünülen arabesk rapin uzun vadede toplumda kimlikle ilişkili tartışmaları derinleştirceği varsayılmıştır. Çalışmanın nihai hedefi, toplumsal aykırıkları kimlik kurmanın bir parçası olarak sunan bir kitlenin toplumsal kodlarını ve takipçi kitlesinin özelliklerini betimlemektir. Müziğin kimlik kurmakta üstlendiği işlevsellik dikkate alındığında ve çalışmanın arabesk rapin davranış pratiklerini anlamlandırılması çabası olduğu düşünüldüğünde, bu çalışmayla müzik-kimlik ilişkisinin farklı bir bağlamı tartışılmış olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Müzik, Kimlik, Arabesk Rap, Suç, Madde Bağımlılığı

Routinisation of The Identity Expressions of Arabesque Rap As A New Adult Culture

*

Abstract

The reality placed in the focus of this study drew attention to the experience of daily life phenomenon that was intensely transformed by information technologies through social media. The pivotal fact was "the softening" and "visualization of drug use" with reference to verbal and clip visualization of "arabesque rap" that specially affect 7-15 age range. This study focused on featuring the overlooked aspects of an area that came to the fore with the initiated discussion of arabesque-rappers that were detained on the grounds of "encouraging drug use" in recent years in Turkey. The aim of the study was to reveal the perspectives of arabesque rap which was labeled on social media as "lizard" but has a serious audience between 7-15 years of age through a qualitative research design. Virtual ethnography technique will be used in this study and it will be supported by content analysis. The primary analysis format aimed at identifying the problematic areas within song lyrics. Secondary analysis format was the routinisation of "crime" and "anomie" in video clips where discourse was supported by visuals. Samplings from concerned parties will be made as supporting proofs of analysis. The study is noteworthy because it draws attention not only to the use of violence, slang and profanity by those who were "mocked" or labeled as "lizards," when watched with clips on social media, but also routinization or softening the use of drugs in them. In the study, it was assumed in the sub-language of visuals that Arabesque rap, which is thought to be a model for certain audience as a mode of identity formation, existence and lifestyle, would deepen the problems available in the society in the long term. The ultimate aim of the study was to expose the social codes and follower characteristics of a populace that presented the use of drugs as part of building identity. Its ultimate aim became meaningful when considering the fact that it is important to know the target audience and to interpret the behavioral practices in the prevention and control of crime.

Keywords: *Music, Identity, Arabesque Rap, Crime, Substance Abuse*

Giriş

Dünyanın küresel bir köy haline dönüşü, eski bir metaforik kurguydu. Kitle iletişim araçlarının öncüsü olduğu yeni bir dünyayı anlatıyordu. Bugün gelinen noktada o köyün bir “ağ toplumu”na dönüştüğü ve bu dönüşümün de iletişim devriminin başlattığı bir süreç olduğu (Castles, 2016) tartışmaları yapılmaktadır. Kuşkusuz teknolojik gelişmeler ve iletişimin başat rolü, değişmez tanımlama ölçütleri olarak karşımızda durmaktadır. Kablosuz ağların sarmaladığı bir topluluk olma hali, *mutant bireyler* yaratmakta ve kimlik kurma biçimleri de sürekli değişmektedir. Kimliklerin sürekli inşasını iletişim araçları üzerinden yapan birey, dijitalleşmenin bir yan ürünü olarak da adlandırılmaya değer durmaktadır. Küreselleşmenin referans kaynaklarından ikisi olarak teknoloji ve iletişim ikilisi, yeni dünyada bireylere dijitalleşen bir gündelik hayat sunmaktadır (Sağır ve Eraslan, 2019). Dijitalin öznesi, mutant olmakla birlikte oldukça esnekler de. Bir oyun hamuru gibi kendisini istediği şekle sokabilmektedir. Bunu yaparken de elinin altında bulunan akıllı teknolojileri ve yaratımlara dahil edebileceği hayal gücünü kullanabilmektedir. Dijitalleşme, yön ve rota tayin edici bir süreç olarak bireye sosyal medyanın bütün imkanlarını sunmaktadır. Sosyal medya aynı zamanda nesne dünyasının sınıvlaştırılarak bireyler tarafından sanal alana taşındığı yerdir. Kendisini topluma ait hissetmeyen herkes için kullanılabilir bir mekandır. Ötekinin yeri olarak sosyal medya aynı zamanda bir escher evreni olarak karşımıza çıkmaktadır (Sağır ve Aktaş, 2019). Escher evreninin en vurucu noktası paradoks ve sonsuzluk temasıdır. Sosyal medya bu bağlamıyla paradokslarla çevrilidir. Birey, bu evrende etrafını çerçeveleyen toplumsal alanda hareket etmeye çalışsa da gündelik hayattan kopmamaktadır. Escher evreni oldukça karmaşıktır. Yorumlar üzerine yorumların, beğenilerin de beğenilerinin olduğu bu evren, bireylere verdiği özgürlük ve özerklik alanıyla da sıklıkla tercih edilmektedir.

İnternetin yaygınlaşmasıyla ve akıllı teknolojilerin gittikçe daha aktif kullanılması, sosyal ilişkilerin ve sosyal paylaşımların sanal mekanlara taşınmasına kaynaklık etmiştir. Böylece sanal gerçeklik, aynı zamanda gündelik hayatın yeniden tanımlandığı bir alan olmuştur. Müzikle kimliği arabesk rap üzerinden tartışan bu çalışmanın da gündelik hayatta sıkışan bir grubun sosyal medyada kendisini nasıl inşa ettiği ile ilişkilidir.

Arabesk rapin sosyal medya görünümleri, taraftar kitlesini rahatlatan, ama gündelik hayattan kopmamışlığını da birer uzantısıdır.

Bu çalışmada odak noktası, dijitalleşmenin dönüştürdüğü bir gündelik hayat olgusunun sosyal medyayla deneyimlenmesine dikkat çekmektir. Merkeze yerleştirilen olgu ise özellikle 7-15 yaş aralığını etkilediği varsayılan arabesk rapin söz dizimlerinden ve klip görsellerinden hareketle madde kullanımının sıradanlaştırılması ve görselleştirilmesidir. 1970'li yılların başında beyazlar tarafından ayrımcılığa maruz kalan Afro-Amerikalıların isyankarlığını yansıtan ve onlarla özdeşleştirilen rap (Greve, 2006) New York gettolarında ortaya çıkmıştır (Lüküslü, 2011). Rapin içerisinde kullanılan temaların birçoğu suç kategorisinde ya da toplumun genel teamüllerinin dışında sayılan nesnelere, araçlar, sözler ve fiiller içkindir (Şenel, 2014). Dışlanmış ya da ötekileştirilmiş topluluk üyelerinin gündelik hayat deneyimlerini yansıttığından bolca isyankârlık ve başkaldırı söylemi içermektedir (Biçer ve Erkan, 2017). Amerika'da rapin suça özendirme veya toplumsal başkaldırıcıyı bir kimlik unsuru haline getirmek üzerinden yapılan birçok akademik çalışma vardır. Ayrıca benzer çalışmalarda, dışlanmış gençlik gruplarının kendilerini var etmek için rap müziği kullandıklarına vurgu yapılmaktadır. Bu çalışmalarda müziğin özellikle ergen kategorisindeki çocukla, sonrasında üniversite genciyle ve asıl odakta ise alt gençlik grupları üzerinde nasıl kalıcı iz bıraktığına dair teorik ve saha çalışmaları mevcuttur (Hebdige, 2003; Hall, 1998; Powell, 1991; Smitherman, 1997; Anderson and Cavallaro, 2002; George, 1994; Tate, 1999; Işık ve Başaran, 2017). Rap müziğinin evrensel standartlara ulaşmasında ve yaygın olarak kabul görmesinde müzik endüstrisinin üstlendiği fonksiyon büyüktür. Bugün gelinen noktada ise rapin sosyal medyanın itici gücüyle sürekli güncellendiği ve kitlesini kimliklendirdiği görülmektedir. Dilben'in (2016, s.157) yapmış olduğu çalışmada da arabesk rapin medyasının internet olduğu vurgusu, sosyal medyanın geniş bir alanda rapin inşa ettiği, kullanıcı kitlesinin büyük bir çoğunluğunun 12-35 yaş aralığı olduğu düşünüldüğünde, arabesk rapin etkilediği yaş aralığı da kendiliğinden deşifre olmaktadır (Işık ve Başaran, 2017, s.199-200).

Arabesk rap, Türkiye'de nadiren akademik tartışmalara konu yapılmaktadır. Sosyal medya üzerinden rahatlıkla ulaşılan bir müzik türü olarak arabesk rap, suç ve sapma eğilimlerinin üst düzeye çıktığı saldırgan bir söylem biçimi içermekte ve bunların görsellerle desteklendiği

nesnelere de çocuklar/gençler üzerinde belirgin etkilerde bulunmaktadır. Video kliplerin ve sözlerin içerisindeki başkaldırı ve isyanı temellendiren davranışlar yasanın ve kuralların çiğnendiği temel bağlamlardır. Bahsi geçen bu bağlamları şu şekilde sıralamak mümkündür:

- *Hapse girmek sevdiklerinden uzak kalmakla özdeş olmakla birlikte kişiyi pişiren ve olgunlaştıran gerçekçi bir metafor olarak kullanılır.*
- *Metruk binalarda kendilerine düşman/rakip/yabancı görülen kişilere meydan okumak bir güç gösterisidir ve varolma biçimidir.*
- *İllegal madde kullanımı ve kafanın her daim güzel(!) olması, yaşanan her türlü olumsuzluktan kurtulmanın birincil yöntemidir.*
- *Şiddet ve küfür karşı tarafa hükmetmenin bir diğer araçtır.*

Adı geçen müzik türü içerisinde kullanılan görsel bağlamlar ise bahsi geçen bu söz edimlerini sivrilir ve güçlendirir:

- *Metruk binalarda kova yapan genç itemlerinin kullanılması önemlidir.*
- *Akran grupları ile toplanıp alem yapma görseli kurucu bir kimlik göstergesidir.*
- *Jest ve mimikler, küfür ve şiddet kullanımı, bedeni inşa eden destekleyici temsillerdir. Biçer ve Ertan (2017, s.110) öfke dolu bakışların umursamaz yürüyüşlerin ve sert el-kol hareketleri madde alt kültürünün vücut diline yansımaları olarak betimlenmektedir.*
- *Modifiye araçların kullanımı bir yaşam tarzı göstergesidir. Modifiye araçların kişileri yansıtmalarına da dikkat edilir.*

Bu çalışmanın başlangıç noktası, Türkiye’de bir süredir *uyuşturucu kullanımını özendirdikleri* gerekçesiyle gözaltına alınan arabesk-rapçilerin¹ toplumda tartışıldığı alanın gittikçe genişliyor oluşudur. Çalışmada amaç, sosyal medyada *kertenkele/kurtulan* etiketiyle damgalanan, ancak alanın içerisinde girildiğinde 7-15 yaş aralığında büyük bir dinleyici kitlesinin olduğu arabesk rapin görünümelerini nitel bir araştırma deseniyle ortaya çıkarmaktır. Çalışmada sanal etnografi tekniği kullanılmış ve bu teknik

¹ Ezhel, uzun süredir kamuoyunda uyuşturucu özendirme suçundan aldığı cezalarla gündemde kalmış(makta)tır.

içerik analizi ile desteklenmiştir. Birincil çözümleme biçimi şarkısözleri içerisinde problemler alanların tespit edilmesine odaklanmıştır.

İkincil çözümleme biçimi ise söylemin görsellerle desteklendiği videokliplerde *suçun*, *sapmanın* ve *anominin* nasıl sıradanlaştırıldığına analiz edilmesine odaklanmıştır. Analizleri çözümlemeleri destekleyici olarak kullanıcı yorumlarından örneklemeler yapılmıştır. Çalışma önemsenmiştir, çünkü sosyal medyada klipleriyle seyredildiğinde *dalga geçilen* ya da *farklı sıfatlarla etiketlenen* isimlerin, salt şiddeti, argoyu ve küfrü kullanmalarına değil bunların içerisinde madde kullanımını da sıradanlaştırılması itemlerini kullanıyor olmasına dikkat çekmektedir. Çalışmada çözümlenen görsellerin alt dili ise kimlik kurma, varolma ve yaşama biçimi olarak belli bir kitleye model olduğu tespit edilen arabesk rapin uzun vadede toplumda tartışmaları derinleştireceği varsayılmıştır. Çalışmanın nihai hedefi, müziği kimlik kurmanın bir parçası olarak sunan bir kitlenin toplumsal kodlarını ve takipçi kitlesinin özelliklerini serimlemektir.

Ergenliğin Dijitalleşmesinde Üst Ve Alt Bağlamlar

Gündelik hayatta gerçekleşen toplumsal karşılaşmalar, kişinin sosyalleşmesinde fiziksel ve kültürel etkileşimleri biraraya getiren temel bağlamdır. Buradaki etkileşimler, insanın gündelik hayata fiziksel olarak ve doğrudan katılımıyla ve sosyalleşmesiyle ilişkilidir. Gündelik hayattaki bu etkileşimler aynı zamanda toplumsal akışı tanımlamakta ve betimlemektedir. Fakat günümüz toplumunda bu akışı sekteye uğratan önemli değişimler mevcuttur. Castles (2016)'ın *internet devrimi* olarak adlandırıldığı sürecin geldiği nokta zaman ve mekan konusunda yaşanan köklü dönüşümlerin toplumsal alanı da derinden sarstığı gerçekliğidir. Bu bağlamda sosyal ağlara taşınan beden silikleşmiş ya da buharlaşmıştır. Böylece sınırlı bir alanda gerçekleşen sosyalleşmenin, bireyler için sınırsız bir alana taşındığı ve her yönüyle genişlediği görülmektedir. Kuşkusuz dijitalleşmenin eşlik ettiği bir gündelik hayat, bireylerin kimliklerini yeniden ve sürekli inşa ettikleri bir bağlama da karşılık gelmektedir.

Çalışmanın bu bölümü iki alt başlıkta kurulmuştur. Üst bağlam olarak kurgulanan dijitalleşmenin gündelik hayatı dönüştürme biçimi, sosyal medya görünürlüğü üzerinden tartışılmış ve ergen kategorisindeki bireylerin sosyal medyayı kullanma biçimleri literatür ekseninde

değerlendirilmiştir. Çalışmanın alt bağlamı ise müzik kimliği olgusundan hareketle sosyal medya ve arabesk rapi ergen kategorisi ilişkiselliğinde kurgulanmıştır.

Üst Bağlam : Dijitalleşen Bir Gündelik Hayat

Günümüzün temel görünümleri bilgi ve ağ toplumunun yükselişi ekseninde tanımlanmaktadır (Adams, 2005; Castells, 2001; Graham, 2000; Green, 2002). Bilgi ve ağ toplumunda mekân ve zaman kavramları dönüşüm yaşadı. Bu dönüşümlerden en çok gençler etkilendi. Özellikle 1990'ların başından beri gençlerin farklı iletişim ve bilgi teknolojilerin maruz kaldıkları görülmektedir. Cep telefonu bu teknolojilerin şimdilik en uç noktasını temsil eder. Akıllı telefonlara gelmeden önce hikâye, sosyal iletişim aracı olarak kullanılan SMS ile yaygınlaşmaya başladı (Oksman and Turtiainen, 2004). Yeni uygulamalar olarak kullanılmaya başlanan *internet, kameralı telefonlar, videophones, mp3, radyolar* genç insanlar tarafından tercih edildi. Burada aslında gençler için akıllı telefonların "*bir kimlik ve still/tarz yansıması olarak sembolleşmesi*" söz konusudur (Rich-Ling, 2004). Başta serbest zaman aktiviteleri olmak üzere eğitim ve bilgiye ulaşma imkanları baştan sonra değişti. Telefonların internetle birlikte değişen kullanım biçimi e-posta, anlık mesajlaşma ve çet odaları şeklinde karşımıza çıktı (Thulin, 2004; Thulin and Wilhelmson, 2005, 2006). Bunlar sosyal ilişkileri dönüştüren temel parçalar oldu.

Bryant'a göre (2001, s.138), fiziksel dünyanın içindeki mekân-nesne ilişkisinde olduğu gibi siber mekân da, içerisinde barındırdığı (dijital) nesnelerin varoluş alanıdır. Dijital katılım dört katmanlıdır. İlk katman, gözlemciler, araştırmacılar, seyirciler ve dijital dünyayı tüketici olarak kullananlardan oluşur. İkinci katman ise bilgi ve içerik paylaşarak insanlar arasında bağlantılar kuranlardan oluşur. Bu kullanıcılar aynı zamanda yaymaya değer fikirler paylaşarak katmanı anlamlı hale getirirler. Üçüncü katmandaki kullanıcılar oldukça karmaşıktır. Bu katmanda diğerleriyle birlikte sanal mekanda çalışmanın ve dijitalleşmenin bir parçası olmanın yeni bir yolunu bularak yeni içerikler, yeni uygulamalar yeni araçlar oluşturanlar yer alır. Son katmanda ise daha iyi bir toplum için teknolojinin potansiyelinden faydalananlar bulunmaktadır (Cassells ve Diğerleri, 2016, s.12).

Çalışmanın bu kısmında dünyada dijitalleşmenin boyutunu göstermesi bakımından bazı istatistiksel sayıları vermek mümkündür. 2019 verilerine göre dünya nüfusu içerisinde akıllı telefon kullanıcı sayısı 2.71 milyardır. 5 milyar insanın ise kendi mobil cihazı bulunmaktadır. Dünyadaki ortalama bakıldığında ilk mobil cihaz sahibi olma yaşının 12 olduğu görülmektedir. 2019 yılı içerisinde 194 milyar mobil telefon uygulamasının indirildiği rakamlara yansırken, Amerikalıların %92'si akıllı telefon bağımlılığının gerçek bir problem olduğunu düşünmektedir (<https://lefttron.com/smartphone-usage-statistics/>)

Dijital dünyada aktif internet kullanıcı sayısına bakıldığında bu rakamın 4.447.795.000 milyar olduğu görülürken, 16.01.2020 günü tek bir günde gönderilen e-posta sayısının ortalama 15 milyara yakın olduğu görülmektedir. Bu, insanların iletişim kurma biçimlerinin nasıl değiştiğini göstermesi bakımından altı çizilmesi gereken bir gerçekliktir. Facebook kullanıcısı sayısının yaklaşık 2.5 milyara yakınken, Twitter kullanıcısı sayısı yaklaşık 350 milyonun üstündedir (www.internetlivestats.com, Erişim Tarihi:14.01.2020). YouTube'nin aylık kullanıcı sayısı 2 milyardır. Amerika'da kullanıcıların %81'i 15-25 yaş aralığındadır. İnsanların her dakikada beşyüz saatlik video yükledikleri görülürken, her ziyaretçi günlük ortalama 11 saatini video seyretmeye ayırmaktadır. YouTube kullanıcılarının %70'i videoları telefonlarından bağlanmaktadır. Aynı platform, 18-34 yaş aralığı için televizyondan sonra tercih edilen ikinci seyir alanıdır (<https://blog.hootsuite.com/youtube-stats-marketers/>) Dünyanın ikinci büyük arama motoru olarak kabul edilen YouTube kullanıcıları, her yıl 46 bin yıla denk gelen içerik tüketiminde bulunmaktadır. En popüler videoların %95'ini ise müzik videoları oluşturmaktadır. Kullanıcıların tükettikleri video içerikleri 180 milyon saate denk gelmektedir. Kullanıcıların videoları izleme sebeplerinde öne çıkan iki neden "dinlendirici" ve "eğlendirici" olmalarıdır (<https://webrazzi.com/>). Sayısal veriler dikkate alındığında, dijitalleşmenin etkilediği alanın ne kadar geniş olduğu daha açık görülmektedir.

We are Social ve Hootsuit tarafından yayınlanan "**Küresel Dijital Rapor 2019**" başlıklı rapora göre Türkiye'de aktif sosyal medya kullanıcı sayısı 52 milyondur. Türkiye'de kullanıcıların %84'ü internete hemen her gün bağlanmaktadır. Toplum nüfusunun %42'si sosyal medyayı akıllı telefonları üzerinden kullanmayı tercih ederken, internet kullanımının %57'si sosyal medyaya

girmek için tercih edilmektedir. Türkiye’de toplam nüfusun %93’ünün mobil aboneliği bulunmaktadır. Günde ortalama 7 saatini internette geçiren kullanıcılar, bu saatin 3’ünü televizyona, geri kalan 4 saatin 3’ünü sosyal medya platformlarına ve 1 saatini ise müzik dinlemeye ayırmaktadırlar. Türkiye’de en aktif sosyal medya alanının Youtube olduğu görülmekte(%92), onu Instagram(%84) ve WhatsApp(%83) takip etmektedir. Youtube kullanıcılarının %52’si platformu ev dışı alanda kullanırken, en çok video seyredilen alanın ev içi alanlar olduğu görülmektedir. Adı geçen platforma evde girenlerin %49’luk kesimi salonda, %24’ü yatak odasında, %13’lük kısmı çalışma odasında ve %4’ü mutfakta izlemektedir. (<https://gs.statcounter.com/social-media-stats/all/turkey>).

Sosyal medyanın çoğunlukla ergen ve gençler tarafından tercih edildiği görülmektedir. Sosyal medyanın kullanıcılarına sınırsız bir “özgürlük” ve “özerklik” alanı sunuyor olması (Castells, 2016), genç ve ergenler için tercih sebebi olmasında birincil etkili sebeptir. Böylece sosyal medya, adı geçen kitleye kendini ifade edebilme fırsatı sunmaktadır. Sosyal medyada her şeyi bulmak mümkündür. Sınırsız alan aynı zamanda sınırsız bir özgürlük alanını akla getirmektedir. Ayrıca *gösteri toplumunun* (Debord, 2019) yol izleği karşımıza çıkmaktadır. Buna göre bilgi, sosyal medyada normalinden çok hızlı bir sanal sosyalleşme sunmaktadır. Bilgi görselle bütünleşerek kendini ifade etme biçimine dönüşmekte ve kimlikleri tamamlayıcı parçaları oluşturmaktadır (Sağır ve Memiş, 2019). Bu aynı zamanda yeni kimlik türü olarak sosyal medyada bireylerin kendilerini tanımlamalarına imkân vermektedir. Bu alanda özgürlükle ilişkilendirilen toplumsal düzenin karşıtları, isyan, norm dışına çıkış, kural tanımamazlık ve kural dışı her şeyi kapsamaktadır. Arabesk rap de bu gösteri dünyasının bir parçası olarak sosyal medyada sıklıkla takip edilen, seyredilen ve dinlenen müzik türlerinin başında gelmektedir. Arabesk rapte görseller yeterli olmadığında, kullanıcılar tarafından görselleri güçlendiren müzik ve sözlerle örülü bir sosyal medya alanı inşa edilmektedir.

Alt Bağlam: Bir Ergen Kültürü Olarak Arabesk Rap

Ergenlik, bireyin biyolojik ve psikolojik gelişiminde önemli değişimlerin yaşandığı gelişimsel bir dönemdir. Bu dönemde biyolojik, cinsel, bilişsel ve psikososyal gibi birçok değişimin yaşandığı belirtilmektedir (Santrock,

2009; Steinberg, 2002). Değişimler hızlı ve yoğun yaşandığı için birçok araştırmacı ergenlik dönemini fırtına, dengesizlik, değişken, çatışmacı ve stresi yüksek bir dönem olarak tanımlamaktadır (Ekşi, 1985; Yavuzer, 1985; Hawton, 1986). Ergenlik dönemiyle ilgili yapılan sınıflamalarda 12-15 yaş aralığı erinlik, 15-17 yaş aralığı ilk ergenlik dönemi ve 17-24 yaş aralığı da son ergenlik dönemi olarak kabul edilir. Ulusoy ve arkadaşları (2005) bu dönemin kültürden kültüre farklılık gösteren tanımları olduğuna dikkat çekmektedir. Ancak sevgi arayışı ve sürekli bunun için bir beklentinin oluşu, ideal bir kimlik oluşturma kaygısı, zihinsel anlamda yaşanan çatışmalar, geleceğe dönük mesleki beklentilerin oluşumu, toplumsal düzenin ve otoritenin kabul edilmesinde yaşanan problemler gibi birçok gerçeğin ergenlik döneminin ortak özellikleri arasında olduğu ifade edilmektedir (Ulusoy ve Diğerleri, 2005, s.368). Bu dönemde gelişimsel olarak yaşanan temel değişimlerde yakın ilişkilerin kurulması ve geliştirilmesi de önemli bir süreçtir. Kişinin özgüven ve sosyal becerilerini kazanarak bağımsız ve sorumluluk sahibi olmayı öğrendiği dönem de bu aşamadır (Crone and Dahl, 2012, s.637).

Araştırmanın bağlamıyla ilişkili olması bakımından ergenlikle arabesk rapin kesiştiği yer, ergenlerin akran gruplarıyla birlikte oluşturdukları etkileşim ağlarının varlığı ve “ben burdayım” demenin bir yolu olarak sergiledikleri risk içeren davranışlardır. Yapılan araştırmalarda ergenlik döneminin yüksek riskli davranışları arasında cinsellik, madde kullanımı, trafik ve yasadışı işlere karışma biçiminde dört temel kategori bulunmaktadır. Bu davranışların yanında kendine zarar verme, silah taşıma, kavga çıkarma veya kavgaya karışma, okula gitmeme, evden kaçma, akademik sorunlar, sağlıksız beslenme ve tembel yaşam diğer riskli davranışlardır. Madde kullanımı, cinsellik ve şiddet erkeklerde, intihar girişimi ise kızlarda daha sıktır (Jackson ve diğerleri, 2012; Eisen ve diğerleri, 2000; National Research Council, 2011; Kramer ve diğerleri, 2004). Bu davranışlar aynı zamanda ergenin çevresiyle etkileşiminin de çerçevesini belirlemektedir. Burada dikkat çekici tavır alışlardan birisi düzene karşı başkaldırıdır. Düzendeki kasıt gündelik alışkanlıkları belirleyen toplumsal alanın kendisidir. Kültür, gelenek, din, otorite bu bağlamda ergenin isyanının yönelttiği temel mekanizmalardır.

Bu dönemde ergen, kendini ifade etme biçimlerinde her türlü aracı kullanmaya yatkındır. Müzik de bunlardan birisidir. Çünkü müzik kimliğin

kendisini bulduğu temel alanlardan birisidir. Müzik bir ifade biçimidir. Müzikte kimi zaman ritmiyle, kimi zamansa ritmin eşlik ettiği sözlerle kurulan bir ilişkisellik vardır. Müziğin içerisinde yer alan sözler baskın bir ifade biçimi olarak çoğunlukla bireylerin davranışlarının yansıması olmakta ya da kişi müziğin sözlerinde kendisini bulduğuna inanmaktadır. Günümüzde dünyanın giderek artan karmaşıklığı ve belirsizliği içerisinde müziğin kendisine güvenli yer arayan kişilerin alanına dönüştüğü görülmektedir (Sağır ve Öztürk, 2015, s.122). Bu alan aynı zamanda benzer özellikleri ve hayata dair benzer kaygıları taşıyanların biraraya geldiği bir sosyal ağa dönüşmektedir.

Bu sosyal ağ kavramı bireylerin tüketici olarak müziğe karşı duruşlarını da ifade etmektedir. Müziğin tüketilmesi basit olarak sadece dinlemek değildir. O aynı zamanda bireyin kendisini tanımlama biçimlerine de karşılık gelmektedir. Bahsi geçen sosyal ağ aracılığıyla aynı tür müzik dinleyenler, kendileri için ortak denebilecek bir ağ kurarlar ve kurulan bu ağ ekseninde bir sınıf inşa ederek yaşantılarını bu sınıf çevresinde şekillendirirler. Kişi, bu müzik kültürü içerisinde iç ve dış dünyasını tanımlayabilmekte ve kimliğini bu kültürün içinde anlamlandırabilmektedir (Sağır ve Öztürk, 2015, s.123). Bu sınıf oluşumunun besleyici kaynağı kültürel bir sosyal sermayedir. Aynı sınıf çatısı altında bir araya geliş aynı kaynaklardan beslenildiğini ve aynı sosyal çevreden geldiğini göstermektedir. Dışlanmışlık, etnik kimlik, dinsel tutumlar, ait olunan sosyal sınıf vb. bunlardan birkaçı olarak sıralanabilir (Işık ve Başaran, 2017, s.204).

Maffesoli "*neo-tribe-yeni kabile*" ya da "*postmodern kabilesi*" kavramıyla bağlı oldukları kültürel sermayenin oluşturduğu bu alanı, müziği de işin içerisine katarak daha farklı bir bağlama taşımıştır. Bauman (2003, s.318)'a göre postmodern kabile, "*doğru ve yanlış ya da güzel ve çirkin konusunda sadece kabile gerçeklerini ve kabilenin verdiği kararları kabul eden bir kabile dünyasıdır. Fakat bu aynı zamanda da oldukça hayati bağlamlarda orijinal kabile antikitesinden ayrılmış yeni bir kabile dünyasıdır.*" Burada şüphesiz geleneksel dönemin kabile topluluklarıyla karşılaştırıldığında daha esnek bir yapılanma söz konusudur. Bauman, postmodern kabilelerin, somut olarak da toplandıkları hızda dağılmaları ve grup üyeliklerinden de oldukça kolay çıkabilmelerini işaret ederek geçmişle olan farklarını betimlemiştir. Bauman'a göre bu kabileler, "*çok anlamlı*", "*çok işlevli*" ve "*çok sonlu*" olanlarının tersine bir eylemek tipinde ve sembollerde uzmanlaşmışlardır

(Bauman, 2003, s.319; Warde, 2005, s.62-63). Müzik ile kimlik arasında kurulan ilişki biçimlerinde altkültür kavramından hareketle farklı içeriklerin de gündeme getirildiği görülmektedir.

Batı'da müzik ile alakalı yapılan çalışmalarda, "altkültür" kavramının müzik topluluklarını tanımlamakta yetersiz olduğu vurgulanırken "neo-tribe" kavramının ise müzik topluluklarını tanımlayıp açıklamakta yeterli olduğu ifade edilmektedir. Bennett (2006), özellikle geçici olan kimliklerin doğasının açıklanması için yeterli olduğunun vurgusunu yapmaktadır. Maffesoli (1996)'nin tasvir ettiği biçimde, orijinal haliyle neo-tribe, "klasik ağların katılmış yapıları olmadan, ortamına göre şekil alan bir ruh hali" olarak kabul görmektedir. Burada alt kültür olgusu söz konusunu olduğunda müzikle ergeni birleştiren yeni bir görünürlülüğe vurgu yapmak gerekmektedir. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren suç ve suç edimine ilişkin, tehditkâr bir kategori olarak ergen erkek tipolojisine odaklanan alt kültür analizleri yükselişe geçti. Suç ve cezalandırma paradigmasının popüler yorumlarına önemli etkileri olan, çoğunlukla ABD ve İngiltere merkezli bu analizlerin tamamının ortak noktası; bazı sosyal grupların sahip oldukları değer ve tutumlar nedeniyle suça eğilimli oldukları iddiasıdır. Bu açıdan, Merton'un kültürel değerlere erişim imkânı olmayan insanların sapkın davranışlara yöneldiği önermesinde bulunduğu gerinim kuramı ile Chicago Okulu araştırmacılarının düzensiz bölgelerde yaşayan genç erkeklerin düşük ahlaki standartlara sahip oldukları ve bunun kültürel olarak aktarıldığı yönündeki analizleri alt kültür teorileri için referans girdiler olmuştur (Burke, 2009, s.125).

Amerikalı sosyolog Albert Cohen 1955'te yayımlanan *Delinquent Boys: The Culture of The Gangs* (Mücrim Gençler: Çetelerin Kültürü) kitabında önceki suç çalışmalarının toplumdaki alt kültürlerin ve çetelerin varlığını göz ardı ettiğini söyler. *Cohen'in Folk Devils and Moral Panic* (Günah Keçileri ve Ahlaki Panik) adlı eseri yaftalama kuramını açısından referans kaynaklarıdır. Kitle iletişim araçlarının ve diğer kurumların işçi sınıfındaki gençlerin isyankar tavırlarına karşılık olarak "sapkın bir grup" inşa etme çabaları üzerine olan Cohen'in bu çalışması; suç ve suçlunun üretilmesinde medyanın gayretini ayrıntılı bir şekilde veren ilk araştırmadır (Feeley and Simon, 2007, s.41). Cohen'e göre, bir olay veya durum üzerinden kişi ya da kişiler toplumsal anlamdaki değerlere ve menfaatlere tehdit olarak tanımlanır. Bu tehditle ahlaki panik inşasına girilir. Girişim,

medyadaki stilize edilmiş stereotipler, editörlerin ahlaki barikatları, din adamları ve politikacılar gibi seçkinler vasıtasıyla gerçekleşir. Ardından polis ve kriminolog gibi uzmanlar tarafından teşhis, çözüm önerileri ve başa çıkma yolları belirlenir ve uygulanır (Cohen, 2011, s.1).

Araştırmanın Yol İzleği

Günümüzde sosyal medya ve çevrimiçi video izleme sitelerine arama motoruna rap-hiphop kelimeleri yazıldığı zaman pek çok gencin kendi imkanlarıyla çektikleri amatör videolara ve kliplere ulaşmak mümkündür. Video kliplerde görsellik anlamında dikkatleri üzerine çeken temalar “*sa-laş kıyafetler, illegal madde kullanımına dair nesnelere ya da itemler, benzer giyim ve davranışlarda küçük topluluklar, saç şekilleri, isyankarlık/Asilik, mezarlık, terk edilmiş barakalar, metruk binalar, alkol/sigara kullanımı, açık araziler veya ormanlık alanlar*”² vb. olarak dikkat çekmektedir. Arabesk müzik tarzının postmodern dönemde aldığı biçim arabesk rap- hiphop, görsellerle birlikte yansıtılan temel işleyişlerle özellikle ergenlik dönemindeki gençlerin ve isyankar tutumlar sergileyen gençlerin kendilerini ifade edebilme biçimlerine dönüşmüştür. Şarkı sözlerini oluşturan temel tema olarak ise; “*kavuşulamayan sevgili, aldatılan sevgili, ölüm, depresyon, kavga, özlem, hasret, yasak aşk, kadere isyan, dert, keder, acı, sevgili uğruna ölme, öldürülme veya öldürme, meydan okuma, sisteme veya düzene direnme*” vb. biçimlerde olmaktadır. Buradaki altı çizilmesi gereken temel nokta ise bu müziğin hem üreticisi hem de tüketicisi olarak kabul edilen grubun ruhsal ve sosyal duygu bağlamında aynı kategori içerisinde bulunmasıdır. 12-19 yaş arası ergen olarak nitelendirilen bu sosyal grup arabesk rap müziğinin gerek üretim gerekse tüketim alanında birincil olarak rol oynamalarıdır. Rap müzik, başka bir yaklaşımla depresif ve karamsar bir ruhla *topluma, kadere ve insana* karşı direnişin en etkili araçlarından birisi olarak dikkat çekmektedir (Sağır ve Öztürk, 2015, s.128-129). Rap müzik, rapçinin kendi kimliğini ve dinleyicisiyle kurduğu bağı güçlendirmesi açısından önemlidir (Hess, 2005, s.297).

Took ve Weiss’in (1994) yaptıkları çalışmada, rap müzik ve ergen sorunları arasındaki ilişki araştırılmış ailelerle beraber değerlendirmeye tabi

² Kategoriler ve görsel kodlamalar araştırmalar tarafından oluşturulmuştur.

tutulmuştur. Kişilerin o andaki ve geçmişteki psikolojik durumları sosyal işlevsizlikleri ve müzik tercihleri sorulmuş ve bu müzik türlerini dinleyenlerle dinlemeyenler karşılaştırılmıştır. Rap müzik tercih edenlerin daha çok okulda davranış problemleri yaşadıkları seksüel aktivitede buldukları madde ve alkol kullandıkları yasa dışı suç olaylarına karıştıkları gözlenmiştir. Başka bir araştırma şu sonuçlar karşımıza çıkmaktadır. Ortaokul öğrencilerin %21,7'si Türkçe rap-hiphop dinlemektedir. Öğrencilerin en sık dinlediği isimler arasında en yüksek oranda %15 ile Arsız Bela çıkmıştır. Öğrenciler yoğun olarak üzüntü durumu yaşadıklarında en çok dinledikleri kişilerde ikinci sırada %10,4 ile Arsız Bela gelmektedir. Benzer şekilde korku durumları yaşadıklarında da %10,2 ile ikinci sırada en çok Arsız Bela dinlenmektedir. Öfke duygusu yaşadıklarında da Arsız Bela'nın %11,5 ile ikinci sırada yer aldığı görülmektedir (Bozkurt ve Diğerleri, 2015). Arsız Bela'nın altı çizilesi en temel özelliği arabesk rapçi olmasıdır. Bu çalışmada baştan sonra arabesk rapin farklı bağlamları tartışılmıştır. Rapin ergenlikle olan ilişkiselliğini ortaya koyan bağlamın 1990'larda Türkiye'de Almanya menşeli rapin yarattığı etkiyle paralel düşünülmüştür. 1990'ların Türkiye de şu özelliği de dikkat çeker. Müslüm Gürses'in konserlerinin yasaklandığı yıllardır. Kendilerine acı veren bir hayran kitlesine mensup, jiletleyen, bu kitle diğer arabesk müzik kitlesinden tipoloji olarak farklıdır. Dolayısıyla hayran kitlesi boşlukta kalır ve bu boşluğu televizyon kanallarının yaygınlaştığı dönemde karşımıza çıkan pop müzik yayınları dolduramaz. Boşlukta kalan kitlenin tutunduğu dal "rap" müzik olur. Gurbetçi gençlerin özellikle Almanya'da yaşan göçmen çocukların yaptığı müzik kurtarıcı olarak belirir. Cartel'in 1995 yılında İnönü Stadyumu'nda verdiği konser Micheal Jackson'dan sonra en büyük kalabalığı toplayan konser olur. Cartelle başlayan bu süreç sonrasında farklı bir boyuta evrilir. Bağcılardan Diyarbakır'a arabeskle rapin birleştirildiği bir kıvama gelir. Sosyal medya bu evrimin önemli bir yerinde durmaktadır. Ayrıca Hawton ve arkadaşlarının (2012) yaptıkları çalışmada ortaya koydukları biçimde medya ile maruz kalınan şiddet unsurları artış gösterdiğinde, ergenlerinde riskli davranışlarında da artış yaşanmasıdır.

Günümüzde rapin görünürlüğünü artırması bakımından şiddetin ön plana çıktığı dizi filmler bu bağlamın dikkat çekici bir örneğidir. Örneğin Çukur dizisinin karakter oyuncusu Yamaç Koçovalı, kulağına götürdüğü kulaklıkla telefonda açtığı müziği dinler: *"Bu hayatın heyecanı meyacanı*

yok". Dinlerken hem dans eder hem de adam döver. Kendi mahallesini koruyan kollayan ve yeri geldiği zaman da suçlulara cezasını kesen bir kahraman tipolojisini temsil eder. Avlu dizisinde kavganın ve şiddetin yoğun olduğu sahnelerde arka fonda rap müzik çalar. Müzikle kurulan bir kimlik dışavurumu olarak karşımıza çıkan alanda bir davranış pratiğinin kutsanması söz konusudur. Çukur'un kutsadığı davranışların gündelik hayatı mahallede geçer. Mahalle Esenler, Bağcılar ve Tarlabası'nın hayat pratiklerini sunar. Varoşun ve gettonun sunumudur bu. Buradaki varoşlar kentin dışında kalan hayatlardır. Hikayesi arabeskin doğuş yıllarına gider Türkiye'de. Arabesk kentin dışlanmış kitlelerinin kültürünü yansıtır. Kentin dışında kalan kitle kendini marjinalleştirir. Ancak ilk dönem kültürde suç unsuru yoktur. İlk kuşak kendine isyankardır, kadere küsmüştür veya kaderine razı değildir.

Bu çalışmada içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi 2011 yılından itibaren sosyal medyada ulaşılabilen 25 klibin incelenmesini yapmıştır. Kliplerde karşımıza çıkan olgular metin içerisinde farklı bağlamlarda kullanılmıştır. Klipler ve sözlerle ilgili temel özellikleri araştırmanın bulgularını vermeden önce betimlemek de fayda vardır. Arabesk rap klipleri görsel olarak incelendiğinde ilk dikkat çeken nokta dansların müzikle uyumudur. Vücudun her yerinin istemsizce oynatılması üzerine kurulu danslar, birçok kullanıcı tarafından "kertenkele" motifleri etiketiyle damgalanmaktadır. Arabesk rapta mekanın işlenmesinde ise farklı olgular devreye girmektedir. Şehrin dışında bir mekan görseli kliplerde önemli bir temadır. Dışlanmışlığı anlamanın temel yolu binaların izbe, terkedilmiş ve insanların olmadığı yerlerde oluşudur. Olayların geçtiği şehirler Adana, Diyarbakır, Eskişehir ve İstanbul'dur. Bağcılar, Esenler ve Ceyhan ise ön plana çıkan ilçelerdir. "Burası Bağcılar" diye başlayan arabesk raplar peşi sıra "Burası Esenyurt, Diyarbakır, Adana, Seyhan vb." gibi farklı versiyonlarla devam etmektedir.

Görsellerde giyilen kıyafetlerden bireylerin alt gelir gurubuna mensup oldukları anlaşılmaktadır. Varoş adlandırması da genellikle bu görsellik üzerinden yapılmaktadır. Bu bağlamdan hareket edildiğinde arabesk rap, varoşların müziği olarak etiketlenmektedir. Burada kaygı arabesk rabi bir müzik türü olarak tanımlamak değil, sözlerin ağırlıklı olduğu bir söylem alanı olduğuna vurgu yapmaktır. Dolayısıyla burada söyleme yapılan

bir vurgu söz konusudur. Kliplerde söylemi güçlendiren göstergeler de mevcuttur:

- **Kalabalıklar** - Çocuk (ergen) ve gençlerden oluşan bir kitle mevcut. Kimi zaman maskeli kimi zaman eli sopalı bir kitle dikkat çekmektedir. "Sokak bizim havası hâkim ve sokak çetesi görünümünde" hareket etmek önemli bir davranış pratiğidir.
- **Elde tutulan aksesuarlar** – Tespih, bıçak ve silah başta olmak üzere birçok eşya elde mutlaka görünüyor. Ayrıca sigara vazgeçilmez aksesuarlardan birisidir. Sigaranın işlenme biçimi kliplerde betimlenen kitlenin madde kullanıcı olduğunu da alt metin olarak sunmaktadır.
- **Mekanın kullanımı**- Mekan sokaktır, ev içi görülmez, ev kişinin kendisini ifade edemediği yerdir, ev aynı zamanda düzendir, düzenden kaçır ve sokağın kendisine sığır. Bulunduğu yerler metruk terkedilmiş izbe binalardır.
- **Kıyafetler** – Marka kıyafetlerin "çakması" ürünler dikkat çekmekle birlikte semt pazarlarından giyildiği belli olmaktadır. Beyaz atletle vücudu gösterme de bir güç gösterisine dönüşmektedir. Aynı zamanda cinsel bir obje olarak da kendi sunumlarını gerçekleştirmektedir.
- **Sözler** – Argonun hard biçimde kullanıldığı disslerle karşılıklı atışmaların bol olduğu birçok videonun ardı arkasında sıralandığı görülmektedir.

Araştırmanın Bulguları

Alt ve Üst Bağlamın Bir Önseyri

Ergen tipolojisinin içeriğini belirleyen kriterlerin sıralamasında görünür olmak, dikkat çekmek ve bunları çeşitli göstergelerle yapmak başta yer alır. Bunlar aynı zamanda günümüz dünyasında geçerli olan noktalardır. Sosyal medyanın dönüştürdüğü gündelik hayat ergenin görünürliğini artırmıştır. Ya da daha yoğun görünür olması için fırsatlar sunmuştur. Gösteri toplumunda göstergeler bir ifade biçimidir. Gündelik hayatın her nesnesi sanal alana çekilir ve orada şov malzemesine dönüşür. Bu bağlamda ergenin görünürliğini güçlendiren nesnelere, sosyal medyanın söylem alanında da popülerize olmaya başlamıştır.

Bu bağlamdan hareketle arabesk repin görünürlüğü söz konusu olduğunda ergen tipin kullandığı nesnelere şu şekildedir: Silah, sopa, sigara, tesbih ve diğer aksesuarlar ya da nesnelere. Aşağıdaki tablo örneklem

grubuna alınmış 25 klipin incelenmesi sonrası oluşturulmuştur. Nesnelere sayım sıklığı klip süresi boyunca kaç defa gösterildiği ile alakalıdır.

Tablo 1. Kullanılan Nesnelere Sayısal Dağılımı

Nesneler	Sayı
Tesbih	67
Bıçak	125
Silah	55
Sopa	92
Sigara	221

Burada görünürlüğün nesnelere özdeşleştirilen bir boyutunun olduğu görülmektedir. Örnek olması bağlamında “*kliplerde silah nasıl kullanılıyor?*” sorusunun bir alt bağlamında sıralanan kategoriler ise şu şekilde betimlenmiştir.

Tablo 2. Silahın Verdiği Mesajlarda Sıklık Dağılımı

Anlam Yükleme	Sıklık Derecesi
Gözdağı Vermek	21
Kendini Korumak	15
Güç Gösterisi	55
Çete Görüntüsü	37

Kliplerde yapılan çözümlemede silahın kullanıldığı dört farklı anlam tespit edilmiştir. Bu anlamlandırmalar, araştırmacının nesne ile özne arasındaki kurduğu ilişkisellikte yapılmıştır. Tabloya bakıldığında en yüksek görünürlüğün “*güç gösterisi*” amacıyla gerçekleştiği görülmektedir. Bu durum, kuşkusuz arabesk rapin dinleyici kitlesi olarak etiketlenen ergen tipolojisine uygun bir davranış biçimidir. Benzer şekilde bir diğer anlamlandırma ise silahın “*çete görüntüsü*” vermek için kullanılmasıdır. Çete, bir alt kültür formülasyonu olarak suça eğilimin de göstergesidir. Arabesk rap yapan kişilerin çektikleri kliplerin büyük bir çoğunluğunda ilk bakıldığında akran gruplarının bir araya geldiği kuru kalabalık görülür. Ancak bu aslında kalabalığın ötesinde farklı anlamlar içermektedir. Çete imajı özellikle tercih edilmektedir. Çete imajının arka planında kolektif bir dayanışma mevcuttur. Dayanışma aynı mahalleliği temsil etmektedir. Mahalle önemli bir temsiliyete sahiptir. Çünkü mahallenin kendine özgü bir kültürü vardır. Bu kültürün kendi içerisinde belli bir düzeni olduğu gibi

bu düzenin sürdürülmesini takip eden otoriteleri de mevcuttur. Genelde mahallenin abileri otoritenin kendisidir ve mahallenin namusunu takip etmektedirler. Mahallede olmak, dışarıya karşı kendini tanımlamaktır. Tanımlama içerden ve dışardan olmak üzere iki biçimde gerçekleşir. İçerden tanımlama aynı duygu ve değer dünyasına mensup insanların birlik-teliğidir. Dışarıdan tanımlama ise çoğunlukla mahalle için bir etikettir. Bu etiketleme içerisinde mahalledeki toplumsal alana bir çerçeve çizme kaygısı taşıdığı görülmektedir. Alt gelir gruplarının yaşadığı mahallelerdeki etiketlemeler “*varoş*” kavramı üzerinden kurulmaktadır. Varoşluk aynı zamanda dışlanmışlığı ve itilmişliği de içerisinde barındırmaktadır. Müslüm Gürses’in cenazesinin geçişi sırasında hayran kitlesinin Nişantaşı’nda açtıkları “*Sosyete uyuma Müslüm Baba geçiyor*” pankartı, bu dışlanmışlığın bir yansımasıdır. Arabesk rap kitlesiyle ilişkilendirildiğinde mahalleler İstanbul Esenler ve Bağcılarda iken Anadolu’da Diyarbakır, Adana ve Eskişehir illerindedir. Kuşkusuz burada mahalleli olmanın çete olgusuyla ilişkilendirilen biçimlerinin geriye dönük hikayesine ulaşmak da mümkündür. Bahsi geçen çete olgusunda karşımıza Almanya’da Türk gurbetçi gençlerin yaptığı rap çıkmaktadır.

Rap, 1970’li yıllarda dünyada görünür olmaya başlamıştır. Beyazlar tarafından ayrımcılığa maruz kalan siyahlar, New York’un gettolarından rap müziğin isyankarlığı ile tepkilerini dile getirmişlerdir. Teknolojinin 80’li yıllarda müzikle bütünleşmesiyle dünyada popüler olmuştur (Lüküslü, 2017, s.207-208). Almanya’daki Türk rap ise Amerika’dakine özgül biçimde Çete’nin dilidir. Çete 1990’larda Almanya’da Dazlakların başlattığı ırkçı saldırılara bir tepki olarak gurbetçi gençlerin oluşturdukları gruplardır. Çete yeraltı dünyasının hak savunucu ve cezalandırıcı sokak adamlarıdır. Etnik dışlanma onları kenetlemiştir. Çete, Türklerin Almanlara karşı kendilerini koruma biçimidir. Almanya’da yabancı işçiler çok, bunlar yeni bir ülkede yaşam kurmaya çalışırken bu işçilerin çocukları iki kültür arasında sıkışmıştır ve bu sıkışmışlığı yansıtır. 90’lı yıllarda “*Cartel bir numara en büyük Cehennemden çıkan çılgın Türk*” ile başlayan akım tam olarak bu gerçekliği yansıtmaktadır (Genç, 2015, s.845). “*Cehennem*” kabul edilen Almanya gettolarından çıkan en ünlü Türk sokak çetesi olarak ise 36 Boys bilinmektedir. 36 Boys, bu oluşumlardan Kreuzberg’teki en kalabalık ve ünlü olanı idi. Çetenin içerisinde “*okuldan gelip eve çantayı attıktan sonra buluşan çocuklar*” ve “*istenmeyen ailelerin istenmeyen çocukları*”

yer alırken, 1990'ların sonuna kadar mahalle kavgalarının eksik olmadığı ve Grafiti ile duvarlara atılan imzaların vazgeçilmezlerden olduğu kalabalık bir çetenin varlığından söz edilmektedir. Almanya'da gurbetçi gençlerin yaptığı rap, hiçbir yere ait olamama hissinin oluşturduğu bir kimlik dışavurumudur. Gençlerin rap'i nereden öğrendikleri sorusuna yanıt arandığında yol izleği bizi "Berlin Duvarındaki Amerikan askerlerine, okullardaki Amerikalı çocuklara ve rap çalan diskolara" götürecektir. İslamic Force- Gurbetçi çocukları'nın kullandıkları slogan tam anlamıyla rapin bahsi geçen bağlamını yansıtmaktadır: "Artık zamanı geldi, müzikle başkaldırıyoruz."³

Heijan-Muti, "Düşme"

Heijan, internet ortamında uyuşturucu kullanımını özendiren içerikte paylaşımlarda buldukları, uyuşturucunun kullanım metotlarını anlattıkları ve bununla ilgili düzenek tarif ettikleri gerekçesiyle 2017 yılında gözaltına alanınlar arasında her alan isimlerden birisidir. 2017 yılında çıkardığı "Yansın Geceler" şarkısıyla popüler olan (183 milyon seyirci) Heijan'ı aslında sosyal medya "Burası Bağcılar" şarkısıyla tanımıştır. Sosyal medyada eski şarkıları "MC Müptezel" lakabıyla çıkmaktadır. Şarkı sözlerini bolca madde bağımlılığın ve suçun dışavurumu olarak betimlemek mümkündür:

"Ver malı baba men harmanım, cepte kene yok ki bi yolunu bulmalı, torbacı veresiye tutmalı yapmalı, bu gece kafam bu zirveyi bulmalı, hadi semte gidek baba piyasa yapak, bi iki duman alıp hapı patlatak, kır kilidi içeri aha paralar, ev sahibi duymasın bizi yaralar..." (Burası Bağcılar'dan)

"At malı koş vın ayaklar durmasın, paket olana cop ve kurtulana huzur, başladı maraton arkada amcalar, yakalayana gazoz burası bağcılar, kimisi tekstilci kimisi torbacı, çok paket olduk öğrendik yolları, kim

³ Türkiye'de bahsi geçen bu süreçlerin daha geniş bir okuması için bkz. Emre Yavuz, "Berlin Duvarının Arkası: Türkçe Rap" (Yayın Tarihi:10.10.2015), <https://indiqoderqisi.com/2015/10/berlin-duvarinin-arkasi-turkce-rap/>, Erişim Tarihi:14.01.2020; Eda Aytakin, "Almanya'nın Gettolarından Çıkan En Ünlü Türk Sokak Çetesi: 36 Boys" (Yayın Tarihi:29.02.2016), <https://onedio.com/haber/almanya-nin-gettolarindan-cikan-en-unlu-turk-sokak-cetesi-36-boys-684684>, Erişim Tarihi:14.01.2020. (Yukarıdaki bilgiler adı geçen yazıların genel bir değerlemesi olarak üretilmiştir).

sorarsa mugo ekmek parası, ver malı çözü malı sarı malı yak malı, al malı dön malı vur malı bayıldı..." (Gene mi Amcalar'dan).

"Mugo hadi hoppala bi sigara çözü bana, gene kefeni yırttım harmanım aga, oohoo gene mi amcalar, ufaktan bir ses karşıma çıkma, oy seni yerler bu ne şeker polis..." (Gene mi Amcalar'dan).

"Burada en popülerimiz hırsızdır, en zengini mi?, o da torbacıdır baba okuyom ben aferin sana, ot içerken paket oldu bak oğlun..." (Bonzai Bom'dan).

Heijan, verdiği bir röportajda "Hei" *normal* anlamına geldiğini belirtirken, "Jan" ise *zehir* anlamına geldiğini söylemiştir. Kullandığı lakabını Normal Zehir olarak adlandırmaktadır. Heijan'ın Bağcılarda başlayan bir rap kariyeri olmakla birlikte hikayesi arabesk rap ile yıllar öncesinde başlamıştır. "Yansın Geceler" başta olmak üzere birçok şarkısında alt gelir grubuyla üst gelir grubunun hayat kıyaslaması vardır ve bu kıyaslama görsellere de yansıtılmıştır. Varoşluk, garibanlık veya dışlanmışlıkların anlatıldığı yeni bir söylem dili kurmuştur.⁴

Hürriyet Gazetesi'e 2015 yılında "Paris'a yollasanız Bağcılardan vazgeçmeyiz" röportajı arabesk rapin geldiği noktayı ve sonraki olası evrimi hakkında fikir vermesi bakımından dikkat çekicidir. Kayıtlarını tek odada, cep telefonu ve bütçe olmadan yapan bir kitleden söz edilmektedir. Bağcılar Rapi'ni ezilenlerin seslerini duyurmak için ürettiklerini ifade eden Heijan, Cash Ömer, Duygusal MC, Hataylı Bela arabesk rapta bu bağlamda gelenek başlatan isimlerdir. Tanımladıkları Bağcılar şarkılarının bütününde; "baskıcı, tufacısı, cepçisi, hırsızı, kuytu köşelerde var torbacısı, deli dolu geceleri, farklıdır piyasası" biçiminde betimlenmektedir. Kuşkusuz Bağcıların sosyolojik olarak da temel gerçekliği göç alan büyük bir ilçe olmasıdır. Dolayısıyla 1970'li yıllarda arabeskin İstanbul'da doğuşunun yeni bir versiyonu ortaya çıkmıştır. Hürriyet gazetesindeki röportajda arabesk rapin Bağcılar'ı betimlediğine vurgu yapılmaktadır. Kalın tabanlı spor ayakkabı giyen, eşofmanla gezen, şapka takan kızlar ve erkeklerin ağırlıkta olduğu bir gündelik yaşam tasvir edilmektedir. Yüksek tabanlı ayakkabı duvarlara tırmanırken ses çıkartmaması için tercih edildiğini, eşofman ise polisten kaçarken rahat hareket etmek için tercih edildiği rapçilerin dilinden aktarılmıştır (Hürriyet Gazetesi, Yayın Tarihi: 27.01.2015).

⁴ Röportajın tamamı için bkz. <https://www.youtube.com/watch?v=aQm3ExQgabc>

Çalışmada örnekleme alınan Heijan parçası bir kamu spotu olarak değerlendirilen ve Muti ile düetten oluşan “Düşme” parçasıdır. Yaklaşık 22 milyon izleyicisi vardır. 283 bin like alırken, 13 bin dislike, 24.167 yorum almıştır. Klbin işlediği temel temalar hayata karşı isyan, yalnızlık hissi, ilgisizlik ve bunların beraberinde getirdiği madde bağımlılığına doğru ilerleyen bir çıkmaz sokakta kalmışlık hissi olmaktadır. Şarkı Heijan önceki parçalarıyla kıyaslandığında hiç küfür barındırmayan sözlerden oluşmaktadır. Gündelik hayattan kaçışı madde kullanımında arayanların hikayesini ve tükenişlerini anlatmaktadır. Böylece çaresizlik hissini karşılık geldiği temel noktalar hem sözlerle hem de çekilen klip detayıyla ortaya konmuştur. Şarkı için yapılan yorumlarla ilişkili genel bir değerlendirme yapılacak olursa;

Kullanıcıların büyük bir çoğunluğu klibi, madde bağımlılığı olan gençlerin hayatının 4 dakikada anlatıldığı oldukça başarılı bulduklarına dair yorumlar yapmıştır. Sokak hayatına kendini kaptıran birinin 2 yıl içinde hayatının nasıl yok olduğunu, aile, arkadaş ve yakın çevresini nasıl kaybettiği de dair de yorumlamalar yapılmıştır. Yorum yapan kitlenin büyük bir kısmı ise farkındalık ortaya koymak ve dikkat çekmek için *“hala dinleyenler beğensin”* şeklinde notlar düşmüş ve şarkının yorum kısmının büyük çoğunluğu bu mesajlarla dolmuştur. Klip 23 Mart 2018 tarihinde YouTube Heijan Official tarafından *“uzun bir süre sonra söz verdiğimiz gibi bir farkındalık ve sosyal sorumluluk projesi olarak çıkardığımız single DÜŞME ile siz sevenlerimizin karşısındayız”* notuyla paylaşılmıştır.

Ezhel, “Geceler” İzlenme: 12 Milyon

Ezhel'in adı 24.05.2018 tarihinde *“Fenomen Rapçi Ezhel tutuklandı”* manşetlerine yansınca popüler oldu. Tutuklanma gerekçesi uyuşturucu madde kullanımının özendirilmesi olarak kayıtlara düşmüştür. Sosyal medyada bir anda gündem konusu olan Ezhel için sayısız tweet atılmış, #freeezhel başlığıyla hastag da açılmıştır. Bir süre sonra ise çektiği kliplerin ve yazdığı şarkıların tamamen hayal ürünü olduğunu söylediği ifadelerinden sonra serbest bırakıldığı manşetlere yansımıştır. Ezhel için en yaygın tanımlama biçimi *“90'lı bir Ankara bebesi”* biçimindedir. Ergen ve genç kategorisinde büyük bir kitlenin isyan, boşvermişlik ve özgürlük duygularına hitap ettiği yargısı da yaygın bir kabuldür. Gözaltına alınmadan evvel verdiği röportajlarında şarkıların kendi hayatını yansıttığı aktarmaktadır. İlk albümü Müptezhel için röportajda yapılan tanımlama şudur:

“Parasız aç kalmış, polisten kaçmış, illegali de legal de görmüş, 30’una gelmeden en kötüsünü yaşamış, babasının terk ettiği bir çocuktan ne kadar suç çıkarsa...ilk albümü Müptezhel’den suç fıskırıyor...” (Posta Gazetesi, Nisan 21, 2018).

Ezhel adı geçen röportajında suçu da yeniden tanımlamaktadır:

“Çok açsan yapacak bir şey yok. Suç karnın açken sosis ve salam çalmak değildir; suç, insanları aç bırakmaktır...” ya da

“herkesin saklamaya gizlemeye çalıştığı hırsızlık, seks, uyuşturucu gibi hikayeleri sansürsüz bir şekilde anlatmaya devam edeceğim. İnternetin önüne geçilemiyor, hızlıca yayılıyor bu anlattığım hikayeler şarkılarıyla...” ya da

“küfür ve eleştiri umrumda da değil, ama karşılık veririm karşılıklı küfürleşiriz...”

Çalışmada Ezhel’in arabesk rapten ayrı bir görünümü olmakla birlikte internette rap müzikte en çok dinlenen güncel isimler arasında yer almaktadır. Ezhel’in kliplerinin dikkat çekici tarafı suç, madde ve şiddetle ilişkili birçok illegalliğin sansürsüz bir şekilde sunmasıdır. “Geceler” klipi örneklem olarak tercih edilmiştir. Klip, 16 milyon kişi tarafından görüntülenmiş, 256 bin like, 17 bin dislike almıştır. Klibe 41.612 yorum yapılmıştır. Klipin ilk giriş saniyesiyle birlikte uygunsuz içerik uyarısı yer almakta ve yaş doğrulaması istemektedir. Klipin ilerleyen dakikalarında şiddet içeriklerinin oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Klip süresince esrar, uyuşturucu, alkol ve sigara bağımlılığı üzerinden görsel sunumlar dikkat çekmektedir. Klibe yapılan yorumların büyük bir çoğunluğunun Ezhel’i başarı buldukları ve sonuna kadar ona destek oldukları biçimindedir. Klipi izlemek için yaş doğrulama onayı istenmekle birlikte yorumlarda 18 altı yaş grubunun da büyük bir çoğunluk olduğu görülmektedir. Bir kullanıcının “yaşı +18’den küçük olanlar burda mı” yoruma 3 binin üzerinde beğeni gelmiştir. “8 yaşındayım yorumuna 7 beğeni; 9’a 2 beğeni; 12’ye 18 beğeni; 10’a 4 beğeni; 11’e 12 beğeni” şeklinde alt yorumlar yer almaktadır. Beğenilerin yaş ortalamasının onaylanması şeklinde okunması gerekçesi durmaktadır.

yası +18 den küçük olanlar burdamı (drüst olun)

👍 3 B 🗨️

Yanıtları gizle ^

Yorumların büyük bir çoğunluğu #freezhel hastagiyla sosyal medyada yapılan kampanyaya gönderme yapmaktadır. Ezhel'in "Geceler" klibiyle ilgili tartışılan noktalardan birisi klip boyunca #yaşamayanlar hastaginin klip üzerinde gösterilmesi olmuştur. Ayrıca klibin vampir temalı olması da aynı tartışmaları beslemiştir. Buna göre klip ve şarkı Dijital dizi projesi olarak yapılan ilk Türk vampir dizisi "Yaşamayanlar"a gönderme yapılmıştır. Dizi Türkiye'de özel bir dijital platformu kanalında yayınlanmaya başlamıştır. Adı geçen platform, istenildiği zaman, istenildiği yerden, birbirinden farklı dizi, film ve canlı yayınların reklamsız izlenmesini sağlayan bir dijital televizyon olarak yayın hayatına başlamıştır. İnternetin olduğu her yerde bilgisayar, tablet, mobil cihazlar ya da akıllı telefonlarla rahatlıkla takip edilmektedir. Dolayısıyla bu gerçeklik, dijitalleşmenin gündelik hayatı nasıl dönüştürdüğüne de önemli bir örnek olarak karşımızda durmaktadır. Castells'in (2016, s.96) mutant televizyonu bu bağlamı karşılamaktadır. Dijital televizyon görüntüyü serbestleştirerek iletişim aracının kapasitesini artırmıştır. Dijitalleşen televizyon ile minimal hedefler ve herkese uygun yayınlar mevcuttur.

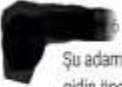

1 ay önce (düzenlendi)

ezhel dinleyen esrar içseydi askı memnu'yu izleyenle'ler

👍 598 🗨️ YANITLA

242 yanıtın hepsini gör

1 ay önce (düzenlendi)

Şu adamı yıllardır dinliyorum. 18 yaşına geldim ve sigara bile içmedim, neye özendiyo olabilir. Sokaklar torbacı kayıno gidin önce onları temizleyin. #FreeEzhel

👍 7.8 B 🗨️ YANITLA

Kitle iletişim araçlarında şiddetin görünürlüğünün artması, kuşkusuz bireylerin davranışların da olumsuz etkiler bırakabilmektedir. Örneğin dizilerde kullanılan dil ve dizilerdeki kahramanların lakapları ergenler arasında sıklıkla kullanılmaktadır (Erdoğan ve diğerleri, 2012, s.85). Yapılan çalışmalarda şiddet içerikli görüntüleri seyreden çocuklarda şiddetin sıradanlaştırılması, düzensiz uyku, kabus görme ve saldırganlık gibi olumsuz davranışlar gelişmektedir (NTV, 2007). Burada en problematik alan şiddete karşı bireylerin duyarsızlaşmasıdır. Buna göre şiddet içerikli sahnelerin artmasıyla şiddetin sıradanlaştığı ve bir süre sonra da insanları tepkisizleştirdiği görülmektedir (Tanrıverdi, 2006). Anderson ve arkadaşlarının yaptığı araştırmada şiddet içerikli şarkıları dinleyen çocuklarda diğerlerine oranla şiddete daha eğilimli oldukları tespit edilmiştir (Anderson ve diğerleri, 2003:960). Kimlik arayışının yoğun olduğu ergenlik döneminde sevilen şarkıcıların sözleri kişinin üzerinde önemli etkiler oluşturduğu da farklı çalışmalarda ortaya konan temel nokta olmaktadır (Göher'den akt. Taşal ve Vural, 2014, s.254).

Asi Styla "Biz 4 Kişiyiz Gardaş"

Asi Styla, şarkılarının birçoğunda ölüm temasını işlemektedir. Şiddetin ve saldırganlığın en üst seviyede olduğu bu şarkılara kalp masajının bolca yapıldığı, bıçakla oynamaların favori olduğu kafaya dayanan silahlarla ölüm temasının yoğun işlendiği ve madde kullanımının da üst sınırlarda olduğu görülmektedir. Burada örnekleme alınan en popüler şarkısı "Biz 4 Kişiyiz Gardaş"dır. İlk versiyonu YouTube'a 14 Kasım 2011 tarihinde yüklenmiştir. 922 bin kişi tarafından görüntülenen video 1800 like 941 dislike ve 517 yorum almıştır.

Şarkı 4 kişinin arkadaşlığını anlatmaktadır. Klip mezarlıkta çekilmiştir. Mekanlar izbe, terk edilmiş ve insanların uğramayacağı türde seçilmiştir. Klipin teması ölen sevgili arkasından yakılan ağittir. Klip, ilk başladığı andan son ana kadar alkol, esrar bağımlılığı içeren detaylar dikkat çekerken, bir ağacın altında uyuşturucu kullanımında karşımıza çıkan "kova" yapılması da göze çarpan bir görseldir. Şiddet içeriği olarak ise çekilen jiletlerin bıraktığı izler vardır. Hayata isyan etmek ve çıkış yolunu maddelerde bulmaları klipin dikkat çekici diğer görselleridir.

Şarkı sözleri direkt olarak hayat şartlarına isyan ve tepki göstermek üzerine kurgulanmıştır. Klip içindeki birliktelik hali ve icra edilen hareketlerde bu isyanın doğrulandığı şeklidir. İsyanın sözlere yansıyan kısımları ve bunun madde kullanımıyla ilişkiseliliği şu şekildedir:

“Kova vurmaktan ciğerim soldu; medet ki allah acı halimize dağlara taşlara aşkımızı yazarım, her bir dumanla onla coşarım; esrar çekiyorum zoruna mı gidiyor, diyor ki serseri her gün çekiyor, çektiğim dumanda onları anlamıyor; damardan aldık isyan isyan; teselliyi bunun için madelerde arıyoruz gardaş...”

Yorumlara bakıldığında genel değerlendirme videonun oldukça kötü olması yönündedir. Kuşkusuz bu başarısızlık değerlendirilirken argonun kullanıldığı, kişilerin tipleriyle dalga geçildiği, cinsel içerikli yorumların da bolca “keşke doğmasaydınız” biçimiyle ilişkilendirildiği görülmektedir. Asi StyLa’nın arabesk rap ilk klipi bu şarkı olmakla birlikte 2013 yılında çıkarttığı “3 Yanlış 1 Doğruyu götürür” adlı albümüyle 2 milyon izleyici kitlesine ulaşmıştır. Albümün ilk klipi “Vurdular Beni” ye çektiği klip beğeni sayısı 7 bin, yorum sayısı da 838’dir. Artık yorumlar bir önceki klibe yapan yorumlardan oldukça farklıdır. Popüler olmak, kötülüğü ve başarısızlığı ortadan kaldırmıştır. Tersine okunursa sosyal medyada görünür olmak başarının ve iyi olmanın temel ölçütüne dönüşmüştür. Artık Asi StyLa’da “Madde Bağımlısı Değilim” şeklinde yazdığı sözlerle uyuşturucu, esrar ve kova temasını dışarda bıraktığına gönderme yapmaktadır.

Ancak arabesk rapin içerisine sinmiş olan madde kullanımı temasının bütün benzer müzik yapanlarla sıklıkla tartışıldığı hayran kitlesinin de madde bağımlısı olabileceği varsayımını temellendirmektedir. *Biçer ve Ertan'ın Arsız Bela* hayranları üzerine yaptıkları etnografik çalışmada madde kullanımı ile ilgili karşımıza çıkan bağlamın altını şu şekilde çizmek mümkündür. Hayran kitlesi, topluma ve ailelerine olan öfkelerini müzik dinleyip, illegal madde kullanarak giderdiklerini söylemiştir. Ailelerin ilgisizlik ve maddi imkansızlıklar da bu öfke halini tetikleyen önemli etmenlerdir (Biçer ve Ertan, 2017, s.108). Çalışmada tüm görüşmecilerin hem fikir oldukları eğlence tarzlarının başında müzik dinlemek gelmektedir. Araba kiralararak gezmenin, kova başında müzik dinlemenin en büyük eğlence olduklarını ifade ettikleri görülmektedir. Önceki yıllarda düğün salonları kiralarayıp arabesk rap yapan kitlenin artık bu geleneği bıraktıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca eğlenme biçimlerinin merkezinde müzik yer almakla birlikte müziğin etkisiyle illegal madde kullanmadıklarını belirten hayran kitlesi, müzik dinledikçe alkol-illegal madde kullandıkları, illegal-alkol kullandıkça da müzik dinlediklerini söyledikleri görülmüştür (Biçer ve Ertan, 2017, s.112).

Sonuç

Geçmişten bugüne zaman ve mekânda yaşanan değişimler, sosyo-kültürel çevrede yaşanan değer kayıpları, göçler, yoksulluk gibi birçok faktör kimlik üzerinde baskı kurabilmektedir. Ancak dijitalleşme günümüzde hepsinin ötesine geçmiş durumdadır. Bireylerin kopyala-yapıştır kimliklerle kendilerini dijital platformlarda inşa ettikleri görülmektedir. Sosyal medya, kişinin kendisini sergilediği vitrinlere dönüşmüştür. Bugünün öznesi adı geçen gösteri dünyasının bir parçası haline gelmiştir. Bahsi geçen kimliklenme süreçlerinde sosyal medyanın en geniş kullanıcı kitlesi genç ve ergendir. Bu çalışma, bahsi geçen etkileşimleri farklı bir perspektiften sunma kaygısıyla kurgulanmıştır. Çalışmanın odağına toplumsal alanın yüzer gezer özneleri olarak toplumla özdeşlik kuramayan ergenler yerleştirilmiştir. Bu kitlenin müzik eğilimlerini yansıtan arabesk rap müzik ise çalışmanın ana temasını oluşturmuştur.

Arabesk Rap, arabesk ile rapin birleşiminden doğmuştur. 1970'li yıllarda göçlerle birlikte büyükşehirlerde tutunmaya çalışan kitlelerin

kültürü olan arabeskin, Amerika’da beyazlara karşı mücadele veren Afro-amerikalıların tepkilerini yansıtan raple birleşiminden türemiştir. 1990’lı yıllarda gurbetçi Türklerin yaptığı rap, Türkiye’deki kuşak için dönüm noktası olmuştur. Türkiye’de o dönem *Müslüm Gürses* konserlerinin yapılmaması kararının alınması da sürecin evriminde önemli bir aşamadır. Çünkü Gürses’in hayran kitlesi, diğer arabesk sanatçıların hayranı kitleleriyle kıyaslandığında kendisini jiletleyen ve kendisine zarar veren fanatiklik derecesinde olmaklığı bakımından dikkat çeker. Sonrasında bu fanatik kitlenin kendisini Almanyada göçmen/gurbetçi rapçilerin açık hava konserlerinde konumlandığı görülür. Gurbetçi raple bütünleşme, arabesk rape giden yolun diğer bir önemli aşamasıdır.

2000’li yılların *milenyum kuşağı*, sosyal medyanın popüler olmaya başlamasıyla birlikte burada kendilerince amatör müzik yapan rapçileri dinlemeye başladıkları görülmüştür. Sosyal medyada benzer zevklere ve eğilimlere sahip olan bireylerin de arabesk rap müziği etrafında topluluklar oluşturmaya başladığını da söylemek mümkündür. Edindikleri kameralı cep telefonlarıyla çektikleri amatör kliplerde rap söyleyen bir kitle bugün ki anlamda arabesk rapin önemli bir aşaması olmuştur. İlk amatör klipler, illegal madde kullanımı görselliğinin sıradan bir şeymiş gibi sunulduğu ve şarkı sözlerinde de argonun, şiddetin, cinselliğin ve illegal maddelerin sıklıkla tema olarak kullanıldığı görünümde dir.

Bu çalışma tam olarak kendisini 2010 yılından itibaren sosyal medyada özellikle Youtube’da amatör olarak yüklenen ama arkasından çığır açıcı bir dönüşüme sebep olan arabesk rapin sunum biçimleriyle konumlandırmıştır. Onları dinleyen, onlarla stres atan bir ergen kuşağın aynı zamanda duygularını onlarla açıkladığı bir alan oluşturmuştur. Şöhret oldukça ve izleyen kitlesi artıkça yaptığı müziği ve şarkı sözlerini dönüştüren bu kitlenin ilk çektikleri klipler sosyal medya da viralleşerek bir “*Escher Evreni*” oluşturmuştur. Escher evreninin en vurucu noktası paradoks ve sonsuzluk temasıdır. Arabesk rapin sosyal medyada inşa ettiği alan paradokslarla çevrilidir. Bu evrenin içerisinde etrafını çerçeveleyen toplumsal alan içerisinde hareket etmeye çalışsa yine başlangıç noktasına dönen bir arabesk rap tipolojisi vardır. Dolayısıyla çalışmanın temel kaygısı da önemi gibi bu evrenin nasıl işlediği ile ilgilenmek olmuştur. Bu evrende birbirine diss atan 7-9 yaş aralığında çocuklar mevcuttur. *Kafa kesen, adam öldüren, cinsellikte tavan yapan, küfreden, esrar kafası yaşadığımı söyleyen, polislere paket*

olan ve hapse giren çocuklardan bahsedilmektedir. Karanlık odalarda “Burası Bağcılar, Welcome to Cehennem” deyip Heijan’ın şarkılarını seslendiren sayısız çocuk vardır. Dolayısıyla hiçbir zaman tükenmeyen bir akış söz konusudur. Bu bağlamda Ezhel’in yaptığı müzik ve yarattığı etki bir sonuçtur. Çalışmada literatürden hareketle değerlendirilen rap ve özelde arabesk raple ilgili sonuçları şu şekilde maddelemek mümkündür:

- Arabesk rapin, Bağcılar merkezli tanımlandığı ve temelinde göçlerin ördüğü bir varoluş sürecinin olduğu görülmüştür. Bağcılar salt bir metafor olarak göze çarpmakta, arabesk rap Türkiye’de göçmenin yaşadığı her şehirde geniş bir alan yayılmıştır.
- Arabesk rap, Türkiye’de Etnik bir müzik olarak tanımlanabilir durmaktadır. Çünkü arabesk rapin icra edenler sıklıkla Kürt gençlerden oluşmaktadır. Dışlanmışlık veya dışarıda bırakılmışlığın hâkim olduğu söylemin buradan beslendiği ve dışa yansıdığı tespit edilmiştir.
- Almanya menşeli gurbetçi Türk gençlerin çete müziği olarak rap, arabesk rap üzerinde baskın bir iz bırakmıştır. Almanya’da Türklerin haklarını korumak için kurulan çetelerin dili olan rap, Türkiye’ye geldiğinde aşkın, çilenin, acının dili olmuştur. Bu dilin kullanıldığı alan kişinin kendi üzerinedir. Düzene verilen tepkinin dili ise polisedir. Düzene başkaldırma ise madde kullanımı, şiddet ve hırsızlık gibi suçları işleme ile kendisini görselleştirir.
- İlk dönem arabesk rapte illegal madde ve polis teması yoktur (2008-2009 yılları arasında). 2011 yılından sonra sıklıkla kullanılan temalar olduğu görülmüştür.
- Arabesk rap yapan kişilerle ve bunların dinleyicileriyle birtakım etiketlemelerle dalga geçildiği ve ciddiye alınmadıkları görülmüştür. Ancak araştırmacının 2011-2015 yılları arasında Youtube’da yaptığı etnografik gözlemlerde arabesk rapin, geniş bir hayran kitlesinin gündelik hayatlarını etkileyen niteliklere sahip olduğu tespit edilmiştir.
- Arabesk rapin suçu sıradanlaştırması dikkat çeken bir bağlam olarak göze çarpmıştır. Rapçilerin geçmiş hayat hikayelerini anlatırken yaşadıklarını kutsamaları, hayran kitlesi üzerinde de suçla harmanlanmış hayat hikayesinin kutsanması söz konusudur.
- Sosyal medyanın etkisiyle popüler olduklarında kurdukları müzik dili problemli görülmüştür. Son dönemde bu tarz müzik yapanlara “uyuşturucu madde kullanımını özendirme” suçuyla gözaltına alınması bu bağlamla ilişkilidir. Burada bu müziğin uzun süredir sosyal medyanın gündeminde olduğunu ve kliplerde illegal madde kullanımının sıradan bir şekilde sunulduğu gerçekliğini gözden

kaçırmamak gerekir. Dolayısıyla burada sistemsal bir eksikliğin ya da yıllardır varlığı gözardı edilmiş bir kitlenin gerçekliğine vurgu yapmak gerekir. Sorunun başlangıç noktasında değil de gittikçe karmaşıklaştığı noktada çözülmeye çalışılmış olması, sorunu çözmekten ziyade arabesk rap ve müziği icra edenlerin popülerliğini artırmaktadır.

Sonuç olarak arabesk rap, Türkiye için sosyal problemlerin bir sunumu olması bağlamında önemlidir. Arabesk rap dinleyicilerini ya da icracılarını “kertenkele”, “kıro” veya “apaçi” diyerek yok saymak, o gerçekliği ortadan kaldırmamakta problemlerin çözülemez hale gelmesine neden olmaktadır. Uyuşturucu yaşının gittikçe düştüğü ve kullanıcı sayısının arttığı bir gündelik hayatta arabesk rapin uyuşturucu kullanımıyla ilişkisinin olmadığını iddia etmek gerçekçi durmamaktadır. Çocuk yaşta kullanıcılar kendilerine amatör videolar çekmekte, kimi zaman kendi yazdıkları kimi zamanda mevcut rap şarkılarını seslendirmektedirler. Sosyal medyanın herkese aynı eşit düzeyde şöhret olma imkanı sunuyor olması herkeste bir fenomen olma isteği doğurmaktadır. Kısa yoldan para kazanma ve zengin olma isteği rapin kullanımıyla basit yoldan denenmek istenmektedir. Escher evreni sonsuzluk paradoksu yaratmaktadır. Devam eden ve yeniden üretilen bir gerçeklik olarak kabul edilebilecek Escher evreninde, kullanıcılar bilinmeyen ve sınırsız bir dünyanın içerisine doğru çekilmektedir.

EXTENDED ABSTRACT

**Routinisation of The Identity Expressions of
Arabesque Rap As A New Adult Culture**

*

Adem Sağır
Karabük University

In today's world, the way of people' identification themselves is always changing. Many factors such as change of space and time, losses in socio-cultural environment, migration, poverty exercise influence over identities. However, todays digitalization moves beyond all of them. It is seen that people form themselves with copy paste identities in digital platforms. While social media becomes a showcase in which people present themselves, it is faced with situation of being subject that becomes a part of show business. In this process, youth who is the largest user group of social media and teenager generation that seeks identity in highest rank are extremely affected. This prepared study tries to present mentioned interactions in a different perspective.

Reality focused in this study draws attention that daily life facts intensively transformed by information technologies are experienced with social media. The fact placed in center is "normalization of drug abuse" and "visualization" because of song lyrics and video visual of "arabesque rap" that affect especially 7-15 age range. This study focuses on featuring unnoticed aspects of reawakened area with starting the discussion about the arabesque rappers in society who are taken into custody because of "drug use encouragement" in the recent period in Turkey. The aim of this study is to reveal views of arabesque rap with a qualitative investigation that is known as "kertentele" hashtag in social media and has a huge number of audiences with 7-15 age range.

Arabesque Rap arises from combination of arabesque and rap. It is derived from combination of arabesque that is culture of population who is trying to adapt large cities because of migrations in 1970s, and rap that reflects reaction of Afro-americans who are struggling against whites in America. Rap made by Turkish guest workers in 1990s is milestone for generation in Turkey. In that period in Turkey, making decision about not

allowing Muslum Gurses concerts is an important step in evolution of the process. Muslum Gurses's fan is a fan that cuts themselves and harms themselves in a fanaticism level compared to other arabesque music fans. Thereafter, it is seen that that fan goes to open air concerts of guest workers rappers. There becomes an area where amateur rappers are listened, social media has started to be popular since 2010 because the millennium generation of 2000s grows up in a digital world. However, there is a fundamental difference. It is the period that drug use is increased, and the age of drug users is declined in the world. The group making rap by taking videos amateurishly with their cellphones is an important step of the arabesque rap. In the first amateur videos, it is seen that visual of substance abuse is shown as normal and slang, violence, sexuality and drug such as marijuana are used as theme in song lyrics.

This study focuses on arabesque rap which is amateurishly loaded in social media especially in YouTube since 2010, and then it causes innovative transformation. One of the first videos is Ankara Crew, 18th December, 2009 and other one is HatayCrew, 18 November, 2008. This creates an area where the teenager generation listens them, lets off steam with them and at the same time they explain their feelings with them. The first videos of the group, who changes the music they make and song lyrics when they become famous and their fan group is increased, create an "Escher Universe" by being popular in social media. The vital point of Escher universe is paradox and infinity theme. The area created by arabesque rap in social media is surrounded by paradox. Although there is an arabesque rap typology which is trying to move in social sphere, it again gets back to starting point. Therefore, the fundamental concern and importance of the study is to focus on how this universe processes. In this universe, there are children aged between 7-9 who respond with *diss*. It is mentioned about the children who cut head, commit murder, hit the top on sexuality, swear, use marijuana, get arrested by police and are put in prison. There is uncountable number of children singing Heijan's songs by saying "This is Bagcılar, Welcome to the hell. Therefore, there is a flow never ends up. In this sense, the music made by Ezhel and its effect are the results. In this study, it is possible to list the results of the rap assessed according to literature and particularly the arabesque rap:

- *Arabesque rap is defined as center of Bağcılar reflects an existence process frequently created by migrations. It is possible to find extension of exclusion of migrants in it.*
- *In Turkey, Ethnic can be described with music identity because performers of arabesque rap are generally Kurdish youth. It is seen that discourse which focuses on exclusion or keeping out arises from this.*
- *Rap as gang music of guest workers in Germany makes a dominant impression on arabesque rap. Rap as a gangs' language that is established to protect Turkish rights in Germany becomes language of love, hank and pain in Turkey. The area where this language is used is related with person's oneself. The language of reflection to system is police. Revolt to system can be seen as committing crimes such as substance abuse, violence and robbery.*
- *In the first phase of arabesque rap, there are no drug and police theme (in the years between 2008-2009). It is seen that these themes are mostly used after 2011.*
- *It is seen that arabesque rap performers and their audiences are mocked with some tagging and underestimated. However, in ethnographic observations done by researcher in YouTube in the years between 2011-2015, it is determined that arabesque rap has qualifications affecting daily life of a great number of fans.*
- *It is seen that arabesque rap banalizes crime. While rappers are blessing their life stories, it is possible that they bless their life stories with crime and fan groups. It is used to legitimate the language they use in their music.*
- *Music language they create is perceived as problem when they become famous with the effect of social media. That's why lately this kind of music performers are taken in to custody because of "drug use encouragement" crime. In that point, it should not be failed to notice that this music is popular in social media for a long time and in the videos drug use is presented as normal. Therefore, it is necessary to point out that there is a systematical lack. The problem is trying to be solved in the point that it becomes gradually complicated, not in the starting point of the problem. However, rather than solving the problem, it increases reputation of mentioned names.*

As a consequence, arabesque rap is important as presentation of social problems in Turkey. Listening “kertenkele”, “kuro” veya “apaçi” musics by ignoring the reality can not remove this reality. It is not realistic that there is no relation between arabesque rap and drug use in daily life which drug use age is decreasing and number of users is increasing. Child users take videos amateurly and sometimes sing rap songs that they write or already exist. Everybody wants to be famous person because social media provides everybody the same conditions to be famous. The desire of earning money and being rich in a short way is wanted to experience in an easy way by using rap. Escher universe creates infinity paradox. In Escher universe that can be accepted as a continued and reproduced reality, users are slided into unknown and limitless world.

Kaynakça / References

- Adams, P. C. (2005). *The boundless self. communication in physical and virtual spaces*. New York: Syracuse University Press.
- Andersn, K. J. ve Cavallaro, D. (2002). Parents or pop culture?: Children’s heroes and role models. *Childhd Education*, 78(3), 161-168.
- Anderson, Craig A., Carnagey, L. N. ve Eubanks, J. (2003). Exposure to violent media: The effects of songs with violent lyrics on aggressive thoubts and feelings. *Journal f Personality and Social Psychology*, 84(5), 960-971.
- Bauman, Z. (2003). *Modernlik ve müphemlik*. (Çev. İ. Türkmen), İstanbul: Ayrintı Yayınları.
- Bennett, A. (2006). Subcultures or neo-tribes? Rethinking the relationship between youth, style and musical taste. In (A. Bennet, B. Shank J. Tonbree, Ed) *The Popular Music Studies Reader*, London: Routledge.
- Biçer, S. ve Ertan, T. (2017). Arafta kalan gençlik: Arsız bela hayranları üzerine etnografik bir çalışma. *eKurgu Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Uluslararası Hakemli Dergisi*, 25(3), 96-119.
- Bozkurt, S. S., Zahal, O. ve Uyan, D. Z. (2015). Ortaokul öğrencilerinin duygu durumlarına göre dinledikleri müzik türlerinin incelenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 39, 541-567
- Bryant, R. (2001). What kind of space ise cyberspace?. *Minerva-An Internet Journal of Philosophy*, 5, pp.138-155.
- Burke, R.H. (2009). *An introduction to Criminological Theory*. UK: Willan Publishing.

- Capurro, R. ve Hjørland, B. (2003). The concept of information. (B. Cronin, Ed) *Annual Review of Information Science & Technology*, (37 , s.343-411). New Jersey: Information Today, Inc
- Castells, M. (2001). *The internet galaxy. Refl ections on the Internet. Business and Society*. New York: Oxford University Press
- Castells, M. (2016). *İletişim gücü*, (Çev. E. Kılıç), İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Cohen, A. (1971). *Delinquent boys: The culture of the gangs*. Londra: Macmillan.
- Cohen, S. (2011). *Folk devils and moral panic*. New York: Routledge.
- Crone E.A. ve Dahl R.E. (2012). Understanding adolescence as a period of social-affective engagement and goal flexibility. *Nature reviews. Neuroscience*, 13, 636-50.
- Debord, G. (2019). *Gösteri toplumu*. (Çev.A. Ekmekçi ve O. Taşkent), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Demir-Özcan, N., Baran, A. G. ve Ulusoy, D. (2005). Türkiye’de ergenlerin arkadaş-akran grupları ile ilişkileri ve sapmış davranışlar: Ankara örnekleme. *Biliş/Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 32, 83-108.
- Dilben, F. (2016). *Varoşların sözü: Arabesk-rap arabesk bağlamla rap müzik*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Eisen, M., Pallitto, C., Bradner, C., Bolshun, N. (2000). *Teen risk-taking. Promising prevention programs and approaches*. Washington: Urban Institute.
- Ekşi, A. (1985). Gençlik döneminde uyum ve davranış sorunları. *Gençlik Yılı Konferansları*. İstanbul: Hilâl Matbaası, 25-38.
- Erdoğan, Y., Ekşi, H. ve Tektaş, A. (2012). Medya ve şiddet: Mafya dizileri üzerine karma bir araştırma. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 10(23), 83-116.
- Feeley, M. ve Simon, J. (2007). Folk devils and moral panics: an appreciation from North America. (der. D. Downes vd.) *Crime, Social Control and Human Rights* içinde. Londra: Willan.
- George, N. (1994). *Buppies, B-boys, baps and bohos*. New York: HarperPerennial.
- Genç, S. (2015). Almanya’da Türk argosu ve rap. *International Journal f Social Sciences and Education Research*, 1(3), 840-850.
- Giddens, A. (2000). *Sosyoloji*. (Çev. H. Özel ve C. Güzel) Ankara:Ayraç Yayınları.
- Graham, S. (2000). The End of Geography or the Explosion of Place? Conceptualizing Space, Place and Information Technology. (M. Wilson ve K. Corey eds) *Information Tectonics*, 7–28. Chichester: Wiley.

- Green, N. (2002). On the move: Technology, mobility, and the mediation of social time and space. *The Information Society*, 18(4), 281-92.
- Greve M. (2006). *Almanya'da "hayali Türkiye"nin müziği* (Çev.S. Dingiloğlu). İstanbul : İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Hall, P. D. (1998). The relationship between types of rap music and memory in African American children. *Journal of Black Studies*, 28(6), 802-814.
- Hawton, K., Saunders K.E.A, ve O'Connor R.C. (2012). Selfharm and Suicide in Adolescents. *Lancet*, 379, 2373-282.
- Hawton, K. (1986). *Suicide and attempted suicide among children and adolescents*. Newbury Park: Sage Publications.
- He, K., Kramer, E., Houser, R.F., Chomitz, V.R. ve Hacker K.A. (2004). "Defining and Understanding Healthy Life Styles Choices for Adolescents. *Journal of Adolescent Health*, 35, 26-33
- Hebdige, D. (2003). *Kes yapıştır* (Çev. Ç. Gülabiğlu), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Hess, M. (2005). Metal faces, rap masks: Identity and resistance in hip hop's persona artist. *Popular Music and Society*, 28, 297-311.
- Jackson C.A., Henderson M., Frank J.W. ve Haw S.J. (2012). An overview of prevention of multiple risk behaviour in adolescence and young adulthood. *Journal of Public Health*, 34, 31-40.
- Işık, N. E. ve Başaran, M. C. (2017). Unmasking expressions in Turkish rap/hip hop culture: Contestation and construction of alternative identities through localization in arabesk music. (M. Miszczyński and A. Helbig). *Hip Hop at Europe's Edge Music, Agency, and Social Change* içinde (s.199-211), Indiana: Indiana University Press.
- Karabulut, B. (2015). Bilgi toplumu çağında dijital yerliler, göçmenler ve melezler. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 11-23.
- Kurtel, K. (2008). Web'in geleceği: Anlamsal web. *Ege Akademik Bakış*, 8(1), 205-213.
- Ling, R. (2004). *The mobile connection. The cell phone's impact on society*. San Francisco: Morgan Kaufmann.
- Lüküslü, D. (2011). Ulaşırını bir gençlik kültürü ve toplumdan saygı talebi olarak hip-hop. *Toplum ve Bilim*, 121, 201-222.
- Maffesoli, M. (1996). *The time of the tribes: The decline of individualism in mass society*. London: SAGE Publications Ltd.
- National Research Council (2011). The science of Adolescent Risk-taking: *Workshop Report*, National Academies Press.

- Çocuğunuz TV'nin esiri olmasın (2004). NTV. <http://arsiv.ntv.com.tr/news/302548.asp> adresinden erişilmiştir.
- Oksman, V. and Turtiainen, J. (2004). Mobile Communication as a Social Stage. Meanings of Mobile Communication in Everyday Life Among Teenagers in Finland. *New Media and Society*, 6(3), 319-39.
- Powell, C. T. (1991). Rap Music: An education with a beat from the street. *Journal of Negro Education*, 60, 245-259.
- Sağır, A. ve Öztürk, B. (2015). Sosyolojik bağlamda müzik ve kimlik: Karabük Üniversitesi örneği. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 121-154.
- Sağır, A. ve Eraslan, H. (2019). Akıllı telefonların gençlerin gündelik hayatlarına etkisi: Türkiye'de üniversite gençliği örneği. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 10(17), 48-78.
- Sağır, A. ve Sağır, P. M. (2019). Bilginin dijitalleşmesi bağlamında akademik üretim mekanizmalarının dönüşümü: Matbaadan dijital ortama dergi yayıncılığı. *Journal of Economy Culture and Society*, 59(1), 121-141.
- Sağır, A. ve Aktaş, Z. (2019). Simulakr öznenin inşası: Belirsizliklerden belirliliklere post-turth bir kayma. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 4(8), 1-19.
- Santrock, J. (2009). *Adolescence* (13. Bsm). New York: McGraw-Hill.
- Smitherman, G. (1997). The chain remain the same: Communicative practices in the hip-hop nation. *Journal of Black Studies*, 28, 3-25.
- Steinberg, L. (2002). *Adolescence* (6. Bsm). New York: McGraw-Hill Higher Education.
- Şenel, O. (2014). Problem müzik kavramı ve bir problem müzik türü olarak arabesk. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1, 209-214.
- Tanrıverdi, M. (2006). *Yetişkinlerin Televizyon programlarındaki şiddet ögesi içeren yayımların etkilerine ilişkin görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Taşal, B. ve Vural, F. (2011). Şarkı sözlerinde şiddet ögesi: Aksaray ili ilköğretim ikinci kademe öğrencileriyle yapılan bir çalışma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25, 251-259.
- Tate, G. (1999). 15 Arguments in favor of the of hip-hop. (a. Light ed.), *The Vibe History of Hip-hop*, içinde (s.385-394).New York: Three Rivers Press,

- Thulin, E. ve Vilhelmson, B. (2005). Virtual mobility of urban youth: ICT-based communication in Sweden. *Tijdschrift voor economische en sociale geografie*, 96(5), 477-87.
- Ulusoy, M. D., Demir, N. Ö. ve Baran, A. G. (2005). Ebeveynin çocuk yetiştirme biçimi ve ergen problemleri: Ankara İli örneği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(3), 367-368.
- Warde, A. (2005). Consumers, identity and belonging reflections on some theses of Zygmunt Bauman. (ed. R. Keat, N. Whiteley ve N. Abercrombie), *The Authority of The Consumer* içinde (53-68.) London: Routledge,
- Yavuzer, H. (1985). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Altın Kitaplar Matbaası.

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

Sağır, A. (2020). Yeni bir ergen kültürü olarak arabesk rapin kimlik dışı durumları. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 15(21), 145-182. DOI: 10.26466/opus.616577